

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Дарагана Валерія Валерійовича на дисертацію Сари Олександра Васильовича «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Криміналізації будівельної сфери сприяє високий рівень корумпованості посадових осіб, які перебувають в протиправних зв'язках з комерційними структурами і організованими злочинними групами. Зазначені злочинні формування розробляють складні, витончені комбінації, пов'язані з незаконним перерахуванням коштів, в т.ч. шляхом участі у конкурсних торгах з порушенням встановленого порядку їх проведення. У свою чергу, організація, з якою був укладений державний контракт (договір підряду), шляхом умисного підсумкового завищення вартості виконаних робіт по споруджуваних об'єктах, зведеним, в т.ч. з порушенням проектно-кошторисної документації, необґрунтовано отримує крім законного прибутку, грошові кошти, які повинні були бути реально інвестовані в будівництво за умови точного дотримання положень проектно-кошторисної документації. Нерідко, така «різниця» перевищує фактичну вартість самого об'єкта будівництва.

Проблематика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва майже не знайшла свого відображення в наукових працях вчених. Окремі проблеми розглядалися вченими фрагментарно здебільшого в контексті протидії злочинам в бюджетній сфері або сфері публічних закупівель або шахрайств, пов'язаних з інвестуванням будівництва.

Викладене свідчить про актуальність дослідження та обумовлює своєчасність проведеного О.В. Сарою дослідження.

Дисертацію виконано відповідно темам науково-дослідної роботи Міжнародного гуманітарного університету «Екзистенційні виклики освіти, науки, безпеки та здоров'я в сучасних умовах глобалізації та цифрової

трансформації суспільного життя» (№0123U101585) і кафедри кримінального права, процесу та криміналістики «Реформування кримінальної юстиції в умовах глобального інформаційного суспільства».

Обґрунтованість і достовірність наукових положень висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

В процесі дослідження дисертантом сформульовано висновки та надано пропозиції з використанням комплексу сучасних загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, а саме: методів теоретичного аналізу і синтезу, методів формальної логіки, системно-структурного, комплексу статистичних та соціологічних методів та інших.

Метою дисертації було визначено розроблення сучасної методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало, вони відповідають вимогам МОН України. Висновки і пропозиції дисертаційного дослідження ґрунтуються на певній емпіричній базі, яку становлять статистичні дані офіційної статистики Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, узагальнення вітчизняної судової практики, анкетування 175 слідчих, детективів, процесуальних керівників, прокурорів, працівників оперативних підрозділів, вивчення 126 кримінальних проваджень про правопорушення, пов'язані зі публічними закупівлями у сфері будівництва, та власний досвід автора щодо розслідування злочинної діяльності цього виду.

Результати дисертаційного дослідження автора є аргументованими та переконливими, вони отримані завдяки достатнього використання наукових джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового пізнання. Зазначене дозволяє зробити висновок, що дисертант досягнув поставленої мети та обґрунтував низку нових концептуальних у теоретичному плані та значимих у практичному відношенні положень.

Дисертаційне дослідження виконано на високому науковому рівні, оскільки деякі його положення були одержані вперше. Зокрема, запропоновано сучасну методику розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, основними елементами якої є: класифікація досліджуваних кримінальних правопорушень; їх криміналістична характеристика (дані про типові ознаки предмета злочинного посягання і правового регулювання зазначеної сфери як елементу обстановки вчинення кримінальних правопорушень; способи їх учинення; «слідова картина»; характеристика правопорушника); обставини, що підлягають встановленню, типові слідчі ситуації, завдання і засоби їх вирішення на початковому етапі розслідування; планування та організація розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень; тактичні особливості окремих слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань під час розслідування; правову регламентацію публічних закупівель у сфері будівництва обґрунтовано як основу формування криміналістичної характеристики досліджуваних кримінальних правопорушень, а систему відповідних нормативно-правових актів згруповано на законодавчому та підзаконному рівнях і класифіковано залежно від сфер суспільних відносин, що ними регулюються: публічних закупівель; будівництва, архітектури і землеустрою (характеризуються несистемністю, дублюванням норм та потребують кодифікації); особливостей здійснення публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану в Україні; визначено систему способів учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, що розподілені на групи: 1) основний спосіб корупційного збагачення («відкат»); 2) безпосередні способи: 2.1) загальні, властиві всім кримінальним правопорушенням, пов'язаним із публічними закупівлями; 2.2) специфічні для сфери будівництва, – із зазначенням їх «слідової картини» на рівнях індикаторів та можливих доказів.

Також, низка положень у дисертації Олександра САРИ були істотно вдосконалені, наприклад, теоретичні знання про стан наукової розробленості проблеми розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, шляхом розподілу наукових досліджень за розглядуваною тематикою за часом на основі правових реалій, в яких вони здійснювалися, де відповідним рубіконом, що суттєво змінив нормативно-правову регламентацію, є Закон України «Про публічні закупівлі»; розуміння елементів обстановки вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва: часу їх вчинення (охоплює періоди планування закупівлі, подання заявок, проведення конкурсу, виконання договору із обов'язковим врахуванням кримінально-правових положень моменту закінчення правопорушень); місця вчинення (віртуальний простір проведення електронних торгів та при будівельних роботах, – їх місце проведення); типові тактичні ситуації початкового етапу розслідування, кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, із розподілом їх за ознакою джерела надходження приводів для відкриття кримінального провадження; алгоритми системи слідчих (розшукових) дій і заходів забезпечення кримінального провадження про публічні закупівлі у сфері будівництва.

У цілому в дисертації сформульовано ряд положень, які мають істотне значення для криміналістики.

Таким чином, обґрунтованість та достовірність отриманих дисертантом результатів, висновків і пропозицій забезпечена завдяки використанню широкого кола джерел різноманітних методів наукового і практичного аналізу поставлених проблем.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях. Основні теоретичні та практичні положення й пропозиції дисертаційного дослідження викладено у 8 наукових працях, із них 3 статті у наукових фахових виданнях, одна публікація у виданні іноземної держави та 4 тези доповідей на конференціях.

Важливим є й те, що основні теоретичні положення дисертаційного дослідження належним чином аргументовані та викладені у логічній послідовності. Структурна побудова даної наукової праці дозволила оптимально висвітлити позначену проблематику.

За своєю структурою дисертаційне дослідження складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (189 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінок, у тому числі список використаних джерел – 22 та додатки – 30 сторінок.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Сформульовані та викладені в дисертації положення, узагальнення, висновки й рекомендації мають як загальнотеоретичне, так і практичне значення для криміналістики та можуть бути використані в різних сферах, а також бути корисними для розроблення методики розслідування злочинів у сфері публічних закупівель.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. При достатньо високому науковому рівні рецензованої роботи вважаємо доречним звернути увагу на окремі дискусійні положення, що потребують уточнення чи пояснення та можуть бути предметом обговорення під час публічного захисту, та які потребують подальшого наукового опрацювання.

1. У роботі автор досить часто використовує словосполучення «конкурсні торги» (стор. 22, 48, 101, 119, 121, 127, 143) тоді як у Законі України «Про публічні закупівлі» вказане словосполучення не застосовується, у законі здебільшого використовуються таке поняття як «тендер» або словосполучення «процедура закупівлі», які автор також використовує у своєму дослідженні. На нашу думку автору доцільно було використовувати поняття або словосполучення визначені у Законі України «Про публічні закупівлі».

2. У вступі до дисертації автор при розкритті елементів наукової новизни зазначає, що ним вперше визначено систему способів учинення

кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва. Однак систему окремих способів учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва було запропоновано у дисертації М.О. Брильова на тему «Оперативно-розшукова протидія злочинам, пов'язаним з розкраданням бюджетних коштів під час будівництва, ремонту та експлуатації автомобільних доріг» (2017 р.). Крім того, типові способи вчинення вказаного виду кримінальних правопорушень було запропоновано у дисертації В.А. Кучеренка на тему «Оперативно-розшукова протидія розкраданню бюджетних коштів під час проведення спеціалізованих будівельних робіт за державним замовленням» (2019 р.). Тому вказаний елемент наукової новизни доречно було б віднести до категорії «удосконалено».

3. На нашу думку, позиція автора подана у підрозділі 3.1 (стор. 97), що визначення конкретних норм законодавства про публічні закупівлі чи сфери будівництва, що були порушені під час відповідної злочинної діяльності дозволить довести, що злочинці діяли з метою отримання «відкату» потребує додаткового обґрунтування, адже не зрозуміло яким чином така інформація буде використана органом досудового розслідування у якості доказу факту отримання «відкату» посадовою особою замовника.

4. Не можемо погодитися з позицією автора відносно того, що із ліквідацією підрозділів економічної безпеки у складі Національної поліції, та створенням спеціалізованого правоохоронного органу – Бюро економічної безпеки та віднесення у ст. 216 КПК підслідності розглядуваних кримінальних правопорушень до компетенції як підрозділів БЕБ, так і НАБУ тактична ситуація початкового етапу розслідування «за повідомленням (матеріалами) оперативного підрозділу» було врегульовано. Адже функції протидії вказаному виду кримінальних правопорушень були передані іншому новоствореному підрозділу, а саме Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, зокрема «вжиття заходів щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань ОГ і ЗО, забезпечення

правомірності застосування процедур закупівлі товарів, робіт і послуг та цільового використання бюджетних коштів». Крім того, відповідно до ст. 216 КПК України основу підслідності БЕБ складають саме кримінальні правопорушення, передбачені Розділом VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» КК України, а підслідність за ст. 191 КК України визначається за БЕБ виключно у випадку якщо предметом кримінального правопорушення є бюджетне відшкодування. Щодо підслідності НАБУ за ст. 191 КК України, вона також виникає виключно у випадках визначених ст. 216 КПК України, які складають незначну кількість кримінальних правопорушень у досліджуваній автором сфері. Усі інші випадки розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, передбачених ст. 191 КК України віднесено до підслідності органів досудового розслідування Національної поліції України, значна частка яких виявляється саме працівниками Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, який є оперативним підрозділом.

Загальний висновок. За результатами аналізу дисертації О. В. Сари «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва» свідчимо про відсутність порушень автором вимог академічної доброчесності; робота характеризується наявними посиланнями на відповідні джерела інформації у разі їх використання; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використано відповідні методики дослідження. Обсяг основного тексту дисертації відповідає встановленим нормативам до такого виду наукових робіт. Мова роботи характеризується точністю, логічністю та послідовністю викладу, що відповідає науковому стилю. Наукові положення у тексті дисертації за формою викладу доступні, за змістом цілісні та взаємопов'язані.

Таким чином, дисертація Сари Олександра Васильовича «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва», є завершеною, кваліфікованою

самостійною науковою працею, що містить результати проведених автором досліджень. Ним отримані нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для теорії і практики криміналістики. Дисертація відповідає вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор - Сара Олександр Васильович на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровський державного
університету внутрішніх справ**

Валерій ДАРАГАН

Підпис засвідчую:

**Ректор
Дніпропетровський державного
університету внутрішніх справ**

Олександр МОРГУНОВ

